

שבת הראי"ה

ליקוטים מתורתו של הצדיק והחסיד, מרא דארעא דישראל, שר התורה ורועה ישראל
רבי אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

פרשת
יתרו

גליון מספר 61

יצא לאור ע"י ארגון 'אור האורות' להפצת תורת הגה"צ הראי"ה קוק זיע"א * שאלות ותגובות ניתן לשלוח לכתובת: רח' הרב צבי יהודה 6 דירה 3 בת-ים, או בדוא"ל: reiyaa@gmail.com
או להתקשר למספר: 0546573528 * תרומות ניתן להפקיד בבנק הדואר חשבון מס' 20778885 * ניתן לקרוא את העלון גם באתר: www.yeshiva.org.il

אורות הפרשה

וְהִזְהַרְתָּ אֶתְהֶם אֶת הַחֲקִים וְאֶת הַתּוֹרָה יְיָ, כו.

"בפרשת בשלח כתוב 'שם שם לו חוק ומשפט ושם ניהו' (שמות טו, כה). אמרו על כך חז"ל 'עשר מצוות נצטוו ישראל במרה. שבע שקבלו עליהן בני נח, והוסיפו עליהן דינין ושבת וכיבוד אב ואם' [סנהדרין נו:]. וכנראה על מצוות אלו אמר יתרון למשה 'והזהרתה אתהם את החוקים ואת התורות, והודעת להם את הדרך ללכת בה, ואת המעשה אשר יעשו' [שמות יח, כ], כי יש האומר כי יתרו הגיע למחנה ישראל לפני מתן תורה [זבחים קטז:].

פרשת דיינים בא ע"י יתרו הגר, שהוסיף פרשה אחת בתורה ("ואתה תחזה"). זכיה מיוחדת הייתה לו מצד דין בן נח, שאחת ממצוותיו היא הקמת מערכת דינים. אולם מדוע לא נאמרה פרשת דיינים עד בואו של יתרו? על כן עלינו להבין כי יש הבדל בין דינים של בן נח לדינים של ישראל. כתוב "ישפוט תבל בצדק" [תהילים צח, ט]. אבל במשה נאמר "צדקת ד' עשה ומשפטיו עם ישראל" [דברים לג, כא]. מה

ההבדל בין זה לזה? אלא הדינים של בני נח הם לשם תיקון החברה. לזה מספיק דין של "צדק", אבל אין לזה קשר עם "צדק עליון". הדינים של ישראל נלקחו מן צדקת ד', וצריכים להיות מותאמים לצדק העליון. משום זה אמרו חז"ל "כל דיין שדן דין אמת לאמתו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית" [שבת י:]. מדוע הלשון הכפולה "אמת לאמתו"? אלא שחובה על בית דין לכוון את משפטו לצדק העליון. אלא שהצדק העליון אינו יכול להופיע בלי הצדק של המשפט שהוא לשם תיקון החברה. לכן מקודם צריכה לבוא פרשת דינים של "צדק" רגיל, כדי למנוע את הפרא שבאדם. ומכיוון שסוף כל סוף ישראל הינם למעלה מעולם הטבע, וקשורים עם הצדק העליון, לא נאמרה פרשת דינים מקודם לא ע"י משה ולא ע"י אחר מבני ישראל אלא ע"י יתרו הגר, מצד הקשר שלו עם הצדק החברתי, מצד הדינים של בני נח. ועל שניהם נאמר "כי צדיק ד', צדקות אהב" [תהילים יא, ז]. שני מיני צדק, עליון ותחתון [שמעונו ראי"ה, פרשת ויגש, שנת תרצ"א].

אורות הראי"ה

מרון הראי"ה ור' יוסף (יושעה) ריבלין זצ"ל (ג')

פרק ג': דברי מרון הראי"ה על ר' יושעה ריבלין זצ"ל

בשבעים האחרונים סיפרנו על ר' יושעה (יוסף) ריבלין זצ"ל, שהיה מגדולי בוני הארץ ומיישביה, ברוח תורת הגאולה של הגר"א. סיפרנו על מסירות נפשו הגדולה, בהתיישבותו מתוך לחומת העיר העתיקה, למרות כל הסיכונים שהיו בדבר. תארנו גם את אישיותו המופלאה בקודש, ואת גאונותו הרבה בתורת הגאולה של הגר"א. ראינו גם את קביעתו הברורה כי אנו בדורו של 'אתחלתא דגאולה', על כל המשמעות מכך, למרות המצב הקשה שהיה באותה תקופה. הבאנו כמה עיקרים מתורתו והשתתפו, כפי שנמצאים בפזמונים ובשירים המופלאים שכתב (שהופיעו כספר 'ברית אבות בסערת אליהו'), ובהם הוא מבאר את תורת הגאולה של הגר"א לפרטיה. במסגרת תפקידו כראש הוועד הכללי, בנה ר' יושעה את רוב השכונות הראשונות בירושלים שמחוץ לחומה, מתוך מסירות נפש נדירה ואמונה בקיץ המגולה, וכן עסק בהקמת מושבות חקלאיות, כדוגמת המושבה הראשונה 'פתח תקווה'.

שמעו של ר' יושעה יצא למרחקים, הודות למעשיו הברוכים בעניין ישוב הארץ, וגם בזכות מאמרו הנלהבים בדבר ישוב הארץ, שפרסם בעיתונים שונים. לימים, העיד מרון הראי"ה, כי גם אליו (בהיותו בחו"ל) הגיעו מאמרים אלו, והשפיעו עליו רבות.

בשנת תרנ"ו נפטר ר' יושעה, והוא בן 59 שנים. כל יושבי ירושלים התאבלו, וגדולי ישראל הספידוהו בדברים נרגשים.

עשרים וחמש שנים לאחר מכן, בכ"ז אלול תרפ"א, נערכה אסיפת אזכרה לר' יושעה, במלאת עשרים וחמש שנה לפטירתו. השבוע נתאר את מעמד האזכרה זה, בו נאמו מרון הראי"ה (שהיה מראשי האסיפה) ורבני ירושלים. הדברים שלהלן מקובצים מספרים ועיתונים שונים שתיעדו את מעמד האזכרה.

סדר האסיפה

האספה נערכה ע"י ועד השכונות הראשונות בירושלים ביום כ"ז אלול תרפ"א, כ"ה שנים לפטירת ר' יושעה, בבית הכנסת 'מזכרת משה'.

חברי ועד האזכרה היו: הרב מנחם אויערבאך (נכדו של ר' מאיר אויערבאך, רבה של ירושלים), הר"מ טיקוצניסקי, הרב חיים מן, הרח"מ מיכלין, ועוד. האסיפה התקיימה ברוב עם, בהשתתפות רבנים, ראשי מוסדות, עסקני ציבור, גבאי י"ב

השכונות שהקים ר' יושעה, וגבאי מוסדות ירושלים. האסיפה הייתה מכוונת לעיסוק בדמותם של ראש הבונים ר' יושעה ריבלין ושאר מייסדי הישוב הישן בירושלים. יו"ר האסיפה היה הרב מנחם אויערבאך, מו"צ השכונות 'מזכרת משה' ומשכנות ישראל. הוא פתח את האסיפה בדברים כלליים, והזמין את מרון הראי"ה לישא דברים (להלן נביא את דבריו). לאחר מכן התפלל ר' ישראל ברדקי תפילת "אל מלא רחמים" לעי"נ ר' יושעה ריבלין ולשאר מייסדי השכונות. אחריו דיבר הרב יוסף עפשטיין בשם ועד שכונת 'מאה שערים'. אחריו הקריאו מכתב חתום בידי בע"ב שבשכונות 'מזכרת משה' ומשכנות ישראל וגבאייהן, שבו הם מחליטים לקרוא את הרחוב העובר על יד השכונות ע"ש המנוח – 'רחוב יוסף'.

לבסוף דברו עוד הרח"מ מיכלין, והרב שמעון גרייבסקי, הר"מ טיקוצניסקי והר"מ אויערבאך, ורבנים נוספים. זולתם נאמו עוד נואמים מצד השכונות והחברות השונות שיסד ר' יושעה. מפני השעה המאוחרת לא דברו שאר הנואמים שנרשמו בסדר היום. למרות אריכות הזמן, עמד הציבור הגדול בצפיפות, והקשיב לנואמים, במשך כמה שעות.

יש לציין שזה היה מאורע יחיד במינו מצד כל הישוב הישן, וועדי השכונות הראשונות ומוסדות ירושלים הישנים, מאז ייסוד הישוב היהודי בירושלים.

לא רק אזכרה הייתה באסיפה זו, כי אם גם מחאה על ההעלמה וההשכחה כלפי דמותו של ר' יושעה, ראש בוני ירושלים ומנהיגה – שעליו ניתן לומר את הפסוק "ולא זכרו את יוסף וישכחוהו"; השכחה שחלקה בשוגג וחלקה במכוון. כנגד השכחה זו, נתקבלו באסיפה זו דרישות והחלטות חשובות, להנצחת שמו של ר' יושעה, ביניהן ההחלטה היסודית להוציא לאור בספר גדול את כל כתביו ותולדותו מפעליו [כתב ההחלטה המלא של ועדי השכונות הובא בעתון 'דואר היום', מיום כ"ד אדר ב' תרצ"ב].

הספדו הראי"ה על ר' יושעה ריבלין זצ"ל

ראשון הנואמים היה מרון הראי"ה. את דבריו הוא פתח במעלת מצוות ישוב הארץ ובניינה (לצערנו לא נשתמר בידינו חלק זה של ההספד). לאחר מכן אמר את הדברים הבאים:

"אלה הגיבורים המתיישבים שהתחילו לבנות את ירושלים בתנאים קשים ומסוכנים. הרב יוסף ריבלין וחבריו העסקנים המסורים ראויים ששמן יזכר בקודש, כדרכיהם אנו צריכים ללכת בעבודת בנין ארצנו וכו'. 'זכור ימות עולם', (מפסוק זה) [מכאן] אנו למדים כי חובה עלינו להזכיר בוכרון קיים את פעולותיהם של גדולי אנשי המעשה, 'בינו שנות דור ודור' כשאנו מזכירים את גדולינו הקדמונים ואת מעשיהם ישנם בודאי כאלה המבקרים את פעולותיהם כאמת מידה של מצב העניינים החדשים, לפי אמת מידה זו עלולים לבטל את מעשיהם של הקדמונים בהיות והיום

העלון מוקדש להצלחת שיראל אביה בת מרים

מתוך מכתב ששלח הרצי"ה קוק (בהיותו בחו"ל)

לאביו – מרן הראי"ה קוק

"ב"ה עש"ק נח ט' מרחשון תרפ"א, וינה.

הוד הדרת קדושת אאמו"ר עטרת ראשנו ותפארתנו נשיא קדשנו בעיר עזו לנו, הגאון הצדיק האלוקי שליט"א.

זה עתה לפני רגעים אחדים, נתעודדתי וזכיתי לקבל מכתב קודשו, והנני בכתיבתי זו בהודאה פנימית רבה על הארת דברי קודשו וברכותיו הטהורות.

ולעת עתה אודיע בקצרה את המסקנה למעשה מהיותי ועשותי פה בחו"ל.

הרב מבורשוב, שהוא אולי החשוב שבין הרבנים היושבים פה, גאון צעיר גדול באמת בתורה וביראה בעל כשרונות גדולים ומצויינים ובעל מרץ רוחני ומעשי ותקיף בדעתו, תפס יפה את עניינינו, ונתתי לו לקרוא את ספר 'אורות' והתפעל מאוד מהספר ואמר שהוא כוחו של הרמ"ע מפאנו וצר לו שלא נפגש עם כ"ק אאמו"ר ותאב להכירו.

נתתי לאדמו"ר מצורטקוב את האורות, ושאלני א"כ על קאאמו"ר אם הוא בעל חב"ד ואמר א"כ: מה יש לדבר? הלא הוא גדול בישראל! וכשהעיוותיו על הקושיות והקינטוריות שהקשו על דברי קאאמו"ר חזר באות סגנון בביטול שאין לחוש לדברי ההתנגדות לזה כלל, ושהוא חושב שיוכל להשפיע באגודת ישראל ולא יתן בשום אופן לעשות פירושים בישראל, ופשוט שהגשמות הישראלית קודש היא והעיקר לעבוד בארץ ישראל. גם שלח לי מאה מטבעות בעד ה'ס' הנ"ל. לפי זה

גם הוא ועוד יותר ממנו – האדמו"ר מהוסיאטין, שהם שניהם זקני וראשי הרבנים היושבים פה, שייכים ומסכימים ברוחם לעבודת קודשנו.

הנני להזכיר עוד את הרב מבוין הצעיר שהוא כמדומני אולי החשוב שבין הרבנים היושבים פה, גדול בנגלה ובנסתר, ויודע את העולם, ומחובר ג"כ לקדושת א"י, שקדן וצדיק וירא שמים באמת ורב כשרון ובעל מידות תרומיות, והוא ישתדל להשפיע על הרבנים האחרים בעניינינו. הוא התקשה באיזה מקומות בספר 'אורות' אמנם בכובד ראש הראוי, ושוחרנו בזה ובנוגע לזה בפרטיות, וטרח למצוא מקורות לפרק ל"ד ומ"ה, ולזה האחרון מצא מפורש בזהוה שמות, ולפרק כ' וכ"א מסכים כמובן לגמרי, כמו האדמו"ר מצ'ורטקוב והאדמו"ר מסדיגורא, ואין צריך לומר האדמו"ר מהוסיאטין.

הנני בקידה והשתחויה בכניעה וחרדה מול הדרת קודשו, באהבת נפש ודבקות צפיית ישועה ואורה בנועם ד'.

בנו עבדו

צבי יהודה"

[לקוח בקצרה (ובביאור המילים הקשות) מתוך החוברת 'ניצני ארץ' כרך י"ב עמ' 22.]

חדשות העלון

אנו מזכירים, כי ניתן לקבל העלון 'שבת הראי"ה' במייל. שלחו לנו את כתובתיכם, ותקבלו מדי שבוע את העלון.

כמו כן ניתן לקרוא את כל העלונים שיצאו עד היום, באתר

www.yeshiva.org.il

חוברת 'מפגא' הראי"ה – ליקוטים מתורת הראי"ה ובית מדרשו על פרשת השבוע. ניתן לקבל חינם את החוברת מדי שבוע במייל.

ניתן להקדיש את העלון לעילוי נשמה, הצלחה, רפואה וכדו', תמורת תרומה כספית. לפרטים, 0546573528

העלון יוצא לאור בסיוע 'דברי שיר' –

הדוכן שלך לספרי קודש
ומוסיקה יהודית.

סניף ראשי: תחנה מרכזית ירושלים.

פלאפון: 0524797380.

עושים את הדברים יותר טוב יותר נוח וכו'. על זה אמר הפסוק "בינו שנות דור ודור", דהיינו עליכם להבין את התנאים של כל דור ודור, למדוד את פעולותיהם של הקדמונים לפי מצב (התנאים) [הדברים] של התקופה ההיא, את קושי תקופת הייסוד, ואז תווכחו כי מה שעשו היה טוב ויפה ומוצלח באופן יוצא מן הכלל, ואם אינך מבין זאת, "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך", אם אינך יודע את התקופה ההיא ואת תנאיה, אם לא למדת היטב את ההיסטוריה, שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך, אלה שידעו והכירו וראו בעיניהם את התנאים הקשים של הימים ההם, ועי"כ תוכל לשקול במאזני צדק את פעולותיהם המוצלחות של העסקנים הקדמונים, הבונים הראשונים.

"מצוה עלינו לספר" – המצוה הזאת נאמרה על גאולתנו הראשונה, והתחלת הבניין של יישובנו זה הייתה אתחלתא דגאולה, ומצווה עלינו לספר בנפלאות ד' ובשבח שלוחיו שמסרו נפשם מתחילת היסוד מתוך עוני וכל אלה הממשיכים את בני הארץ במסירות נפש.

כאן עומדים לפנינו נואמים רבנים גדולים מזקני ירושלים ובאי כוח ועדי השכונות הראשונות בעיר הקודש ומספרים על דברי ימי הישוב הראשון, מתארים את הסכנות והאסונות שהיו בימים ההם את מסירות נפש הראשונים [המייסדים] ובראשם המנוח ר' יוסף ז"ל, [הגבאים] והיחידים חברי השכונות שבנו להם הבתים הראשונים במדבר שמם מתוך דחקות ומצב של תנאים קשים ונוראים ומחלות ר"ל. החובה על כל איש ישראל לזכור ולהזכיר ומצוה עלינו לספר על 'החלוצים הראשונים' האלה בהערכה קדושה ולשים כל זאת זכרון בספר גדול, ואני מאחל ברכה לכל הנכבדים [והסופרים] המתעסקים בזה".

"עוד מימי צעירותי בהיותי עדיין בגולה ובקראי בעתונות על ידיעות מארץ ישראל תפס מקום רב בליבי מאמריו המצויינים של ר' יוסף ריבלין שכתב ב'המגיד', 'המליץ' ו'הצפירה' ועוד, מאמרים נלהבים מלאי רגשי קודש בעד בנין ירושלים וישוב ארץ ישראל, מלאי הגנה נמרצת על כבוד ירושלים, מוסדותיה ומנהיגיה, נגד כל דברי דילטוריא של הימים ההם. פעמים רבות אף נתרגשתי מדבריו החוצצים להבות קודש ובסגנון תורני עשיר ומהודר מאוד. כאן בארץ שמעתי הרבה על פעולותיו הקדושות בבנין הישוב מפי ותיקי ירושלים שזכו לראות בעיניהם את הפעולות הגדולות של ר' יוסף וחבריו, פעולות של מסירות נפש ממש בבנין ירושלים וחיזוק הישוב".

"קראתי ולמדתי לעת עתה מעט משיריו, חיצונותם הוד והדר, גאונות ואומנות בלתי מצויה, ופנימיותם מעייין של רעיונות ורמזים נפלאים, מיוסדים על אדני פז, מעייין ישועה הם בדרכי הגאולה, בנין ירושלים ושיבת ציון, כתבם ברוח קדושה כבירה והוציאם לפועל בסיכון גופו ונפשו, תורה רבה ועמוקה הם שיריו הקדושים של ר' יוסף, וללמדם אנו צריכים כראוי".

[מקורות לדברי מרן הראי"ה הנ"ל: ספר 'דברי יוסף ריבלין ז"ל', חלק ב', עמ' 18 (באדיבות מר יוסף ריבלין ה"ר, נ"נ ל' יושעה). ספר 'ברית אבות בסערת אליהו', עמ' 12. קונטרס 'מגילת יוסף' פרק ב', עמ' 16. (הקונטרס הנ"ל מופיע בסוף הספר 'מדרש שלמה', לרש"י ריבלין). 'מגני ירושלים' (גרייבסקי), חוברת ק"כ: 'כנסת ישראל ואחותה אלכסנדריה של מצרים', תרצ"ו (שם כתוב שהדברים לקוחים מתוך מאמר נרחב של ר' ישראל ברדקי [חזן ביהמ"ס 'החורבה'], "שעתיד להופיע בשלמותו"). 'משך חכמה' (ריבלין) עמ' 40.]

בשבוע הבא נביא את דברי הגרי"מ חרל"פ זצ"ל וגדולי ירושלים על ר' יושעה ריבלין זצ"ל.

מבצע התרמה מיוחד ל'ארגון אור האורות'

כולנו מעוניינים בהפצת והסברת תורת מרן הראי"ה זיע"א בקרב הציבור הרחב. כדי שנוכל להמשיך בפעילות חשובה זו, ואף להרחיבה למקומות נוספים, אנו זקוקים לתרומתך.

התרומה שלך יכולה לעזור!

ניתן להפקיד את הכסף בבנק הדואר,

חשבון מספר 20778885,

או למוסרה בידי אחד מנציגי 'אור האורות'

הנמצאים ברחבי הארץ.

לבירור הנציג הקרוב אליך, צור עמנו קשר:

ארגון 'אור האורות' – 0546573528

"בין שני כוהנים גדולים – מרן הראי"ה ומרן ה'חפץ חיים"

ספר חדש מאת ר' מנחם קמפינסקי הי"ד.

למעוניינים בקניית הספר: 052-7627642